

0 7 2 2

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2017. július 22.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

F a n e v e l ő k

József Attila: Két vers, kertről

1

Új borzongást gondolt ki a kert
hozzámvalót és énekeltetőt
tudott engem és öltöződve várt
és én szívét még nem láttam előbb

legszebb fáit dombra küldte fel
hogy zúgjanak ha kél a homlokon
s vízíg hajolva mosták gyökerük
kik eléjöttek völgyi úton

völgyi úton érek égbe én
de ezt a dombot én nem engedem
elpusztíthat már választott veszély
itt pusztul el a kert a szívemen.

2

Szeretem és szeretnek nagyon
szőke ajándék hibás uzsora
csengő habok s a tompa por de már
por nem szállhat a szívemig soha

tükröm mögé faháncsot teszek
kirakom fűvel: itt járt valaki
hajába szalmaszálat fűtt a szél
és itt egy ág vigyázva húzta ki

most meg elmegyek a fák közé
az erősök pálcáját letöröm
három virágot ütök el vele
hogy illatozzanak az övömön.

Művész Páholy

**Szarvas József színművész tíz év óta minden erejével azon munkálkodik
Viszákon, hogy hagyományaink megéledjenek**

Kultúrpafta

Tíz éve kezdte meg működését a Viszáki Pajtaszínház, amelyet az idén Kaszás Attila Pajtaszínházzá neveztek át, és számos programmal ünneplik jubileumát. A színház történetéről, annak átalakulásáról és a jövőt érintő tervekről az alapítóval, Szarvas József színművésszel beszélgettünk.

– *Hogyan ünneplik a jubileumot?*

– Nevet adtunk a gyerekeknek, ami már régóta járt neki. A Viszáki Pajtaszínház és Galéria június 10-én, ünnepélyes keretek között, megkapta a Kaszás Attila Pajtaszínház nevet. Ezt már régóta szerettem volna, de kíváncsi voltam, hogy 2007 óta, amikor a pajtaszínház felépült, fenn tudok-e tartani egy olyan folyamatot, amelynek célja, hogy meg-

legyen a személyessége, az igazsága, az érvényessége és a hitelessége. Mi 2007-ben sokat beszélgettünk Kaszás Attila barátommal arról, hogy próbáljunk meg ketten megvalósítani egy határon átvélő kulturális kapcsolatteremtést, ő Zsigárdon, én pedig Viszákon. Attila abban az évben elhunyt, és egy régi pajtából a családom felépítette a pajtaszínházat. Ekkor kezdődött el valami. Fogalmam sem volt, hogy mi lesz ebből, pláne úgy, hogy nem ketten csináljuk. Azóta minden évben javítottunk valamin. A színház igen aprólékos, kicsit magánemberi, személyes vállalásként indult, és továbbra is ez jellemzi. Bár Attila bronzportréja régóta rajta van a pajtaszínház falán, mostanra a színház a nevét viseli. A Kaszás Attila Pajtaszínház nemcsak névválasz-

tás, formai gesztus, hanem tartalmi, lényegi gondolat. Már megvan az a vízió, amely mentén a következő években kicsit másként fogunk tudni működni, mint eddig.

– *Hogyan változott az elmúlt tíz évben a színház?*

– A pajtaszínházat már régen nem egyedül, hanem nagyon sokan együtt csináljuk. Rengeteg embert sikerült bevonni és bent tartani ebben a kezdeményezésben. Így állt elő az a helyzet, hogy a Kaszás Attila Pajtaszínház mellett működik egy galéria is, amely a T-Art Alapítványból nőtte ki magát. Utóbbi Tenk László festőművész barátom tartja fenn és működteti, sok-sok évtizede menti a kortárs képzőművészet remekait. László eljött hozzám 2007-ben kiállítani, ahogy ő fogalma-

zott, brahiból, és azóta minden évben jön. Sőt, minden esztendőben ő mondja meg, hogy jövőre ki lesz a következő kiállító. Az én feladatom pedig az, hogy minden évben el tudjam ide hívni a művészeket egy-egy alkotásukkal. Eddig ez mindig sikerült, mostanra tizenketten állítanak ki a galériában. Az idén Stremeny Géza szobrászművésznek is van egyéni tárlata nálunk.

– *Miért hozták létre a vándoriskola-programot, és mi volt vele a céljuk?*

– A program vezetőjével, Csernyus Lőrinc építésszel még 2009 körül ismerkedtem meg, majd elhívtam a Tündérgertbe, amely hagyományteremtő, közösségerősítő kert.

„A fa nevében benne van a kultúrahordozás, a kultúrákövetítés lehetősége”
Fotó: Varga Imre

Kultúrpaĵta

A Tündérkert lényege, hogy az Őrségben található őshonos gyümölcsfa-fajtákat mentjük. Minden évben annyi fát ültetünk a kertbe, ahány gyermek az előző évben a faluban született.

Folytatás az I. oldalról

Azt gondoltam, hogy ennek a kertközösségnek feltétlenül kell legyen egy épített része is. Lőrinc felvetette, hogy valamilyen formában folytathatnánk a Makovecz Imre által elindított programot, amelynek lényege, hogy fiatalok építenek „mindenfélét”. Ennek az lett a vége, hogy megépült a Tündérkert csilaga, amely különleges faépítmény, és alkalmas akár felolvasásra, akár bábszínházra, akár koncertrendezésre, de pihenőhelyként is szolgál. Később megépült a kerthez a Bőrü, vagyis egy gyalogoshíd, végül pedig egy kemencekápolna, amely egy szakrális tér az oda belépőknek, emellett alkalmas arra, hogy kiállításoknak adjon helyet. Mindezek által létrejött egy olyan közösségi tér, amelyben már lehet közösségerősítő munkát végezni. Eközben bennem megszületett az összművészeti gondolat terve, amelyet a Csuporkert fog megtestesíteni, és már el is kezdtük visszaépíteni. Ez ugyanis egy létező családi birtok volt Viszákon, amelyet szeretnénk újra feltámasztani. A Csuporkertben táborformában szeretnénk megvalósítani mindazt, amit a pajtaszínház jelent. Itt majd egy helyen alkothat egyszerre mindenki, akár színészek, festők és parasztemberek. Mindebben nagy segítséget jelent a Magyar Művészeti Akadémia partnersége, amivel értékes támogatást kap a „kultúra-visszatanulási” folyamat. Ez azt bizonyítja, hogy mindazt, amit mi megvalósítunk, „be lehet vinni” az akadámiára.

– *Idén milyen programok voltak, és még mire lehet számítani a továbbiakban a jubileum jegyében?*

– Még az induláskor, 2007-ben volt egy vállalásunk, jelesül a kitelepítettekről való megemlékezés. Az idei programunk, az Örökségünk Kaszás Attila 10 is azzal kezdődött június 9-én, hogy megemlékeztünk a Viszákról kitelepítettekről. Ekkor zenélt nálunk Ferenczi György és a Racka Jam, Gérecz Attila verseit adták elő, aki csodálatos költő volt. Másnap, 10-én volt a színházavató gála, amelyre azok közül választottam a fellépőket, akik már voltak Viszákon. Emellett reménykedtem abban, hogy jönnek azok is, akik az elmúlt évtizedben látogatóként voltak nálunk. Debrecenből pedig ifj. Vidnyánszky Attila rendezéséből fiatal emberek, a Sztalker csoport tagjai érkeztek és adtak elő, akikkel a jövőben együtt fogunk működni. Ők most végeztek az egyetemen, ki-ki elhelyezkedett már különböző színházakban, de valami lényegre törő gondolat összetartja őket, még-

pedig a kultúránk őrzése. Az ő céljuk egy saját színház alapítása, mi ennek szeretnénk tereket biztosítani. Mi lehetőséget kínálunk nekik, hogy a pajtaszínházban tevékenykedjenek, így a jövőben minden évben szeretnénk őket elhívni Viszákra. Nagy öröm számomra az, hogy megjelent a szakma új generációja. A gálaesten telt ház volt a pajtában, az udvaron össznépi multság zajlott, népdal-ekkléssel. Volt Zsigárdon is egy gálaest, ahol a megépített közösségi ház rossz állapotban van, így azzal a céllal rendeztük meg az eseményt, hogy a bevételből majd felújítsuk az épületet. A héten pedig megrendezzük a Viszáki Pajtaszínház a Csupor Kertért programot, amivel nagy terveink vannak, ezekről azonban egyelőre nem beszélnek. Annyit viszont elárulhatok, ami benne is van a nevében: ez egy kultúra-visszatanuló összművészeti bázisként működik majd.

– *Visszatérve a Tündérkert mozgalomra, ez pontosan milyen céllal indult el?*

– A művészet mint a kultúrának az „elit felülete” nem alkalmas arra, hogy egy kis falusi közösségnek a kulturális életébe beavatkozzon, belépjen. Nem úgy, mint a pajtaszínház, amely kifejezetten ebből a megfontolásból jött létre. Megismerkedtem Kovács Gyula erdészszel, és ebből az ismeretségből 2009-ben Viszákon létrejött az első Tündérkert, amelynek lényege, hogy az Őrségben található őshonos gyümölcsfafajtákat mentjük úgy, hogy minden gyümölcsfának Viszákról elszármazó gyermek gondnoka van. Ez azt jelenti, hogy minden évben annyi gyümölcsfát ültetünk a kertbe, ahány gyermek előző évben a faluban született. Amikor 2009-ben elültettünk 52 gyümölcsfát 52 gondnokkal, mindegyik fácska „mögött” ott volt egy-egy család. Tehát 52 család vállalta a felelősségét, hogy a gyümölcsfákat átörökítik a jövőnek. Ez a lényege az egésznek: örökséget átadni a jövőnek. A gyümölcsfákat nem kívágni kell, hanem gondoskodni arról, hogy fennmaradjanak. Ezzel nemcsak a gyümölcsfát, hanem a nevé is megőriztük. A nevében pedig benne van a kultúrahordozás, a kultúrákövetítés lehetősége. Az 1800-as években a felmérések szerint több mint ötszáz ezer őshonos gyümölcsfa volt a kertekben elmentve az Őrségben, ami a közösségé volt. Jelenleg ugyanitt alig öt ezret találtak 2014-ben. Most több mint háromezerféle Kárpát-medencéből begyűjtött őshonos gyümölcsfafajtáról gondoskodunk, ezek között több mint ezerféle körte, és ezerféle al-

ma fajta található. Ez a mi feladatunk: a gyümölcsfahagyatékek fennmaradásának biztosítása. Mostanra már csaknem kétszáz tündérkert van a Kárpát-medencében, ugyanakkor nem csak és kizárólag a „Tündérkert-gondolat” mentén folyhat a gyümölcsfamentés. Kovács Gyula munkájának köszönhetően Kárpát-medence szerte elkezdtek az emberek gyűjteni, menteni az őshonos gyümölcsfákat. Már olyanra is van példa, hogy elcsalják ezt a tündérkerti gondolatot, mert látnak benne üzleti fantáziát. Azzal nincsen semmi probléma, ha más is fontosnak érzi a gyümölcsfák mentését, de ha az alázat, ami eddig ezt a folyamatot működtette, nem jelenik meg, akkor zűrzavar támad. Fontos, hogy tisztességesen működjön minden. Néhány évvel ezelőtt egyébként az őshonos gyümölcsfák szaporítását és terjesztését törvény tiltotta, ami által lényegében a magyar kultúra terjesztése és szaporítása volt tilos. Azt gondolom, hogy amit Kovács Gyula végez, az olyan kulturális hagyatékművelés, mint amilyent Kodály Zoltán és Bartók Béla is csinált.

– *Szentmártoni Jánossal, az Írószövetség elnökével is kialakulóban van egy új fajta együttműködés.*

– Valóban, János is vigyázó szemét felénk fordítja, ő is kint volt most a viszáki pajtanapokon. A terveink közt szerepel egy gyermek-írótábor megszervezése, amelynek az lenne a lényege, hogy a Tündérkert mozgalom fő célját, a gyümölcsfahagyatékek őrzését az írással párosítsuk. Erről már egy ideje gondolkodunk, hamarosan meg is valósítjuk.

– *A héten zajlottak, és a hétvégén is még tartanak a viszáki pajtanapok. Milyen programok voltak és várhatóak még?*

– Az idei pajtanapok első napján az én előadásom, a Tündérkerti históriák és egyéb költemények volt megtekinthető. Volt már hasonló program, és a tapasztalatok alapján szívesen vesznek részt az emberek rajta. Idén egy másik programunk volt, Shakespeare Rómeó és Júliája a Kaposvári Egyetem Művészeti Kara hallgatóinak előadásában, ifj. Vidnyánszky Attila rendezésében, ebben tehát a fiatalok kerülnek előtérbe. Olt Tamás Rejtő Jenő életéből készített egy előadást, Gál Tamástól a Hogyan ettem kutyát előadását láthatták a nézők pénteken, ma pedig Kocsis Istvántól a Tér című darabot nézhetik meg. Holnaptól lesz látogatható a kiállításom, amely „Csoda” – Válogatott pillanatok névre hallgat, és egészen augusztus 20-ig várja az érdeklődőket.

– *Zsigárdon is több program lesz, amelyek augusztus közepéig tartanak. Itt mivel készülnek?*

– Az egyik ilyen az Ördögkatlan Fesztivál, amelynek célja a magyarság kulturális-művészeti gazdagságának megjelenítése a régióban. Idén a Kaszás Attila Pajtaszínház is jelen lesz a fesztiválon, mégpedig egy fotókiállítással, illetve egy költői esttel készülünk. Augusztus elején a zsigárdi verstáborba várjuk a gyerekeket, amelyet egyébként már 2008 óta minden évben megrendezünk.

– *Elsősorban melyik korosztályt vonzzák a programjaik?*

– Minden évben, amikor összeállítom a programot, a feleségem felteszi a kérdést: „Ki fog erre eljönni?” Soha nem konkrét közönségszámot megjelölés célja, vagyis nem az alapján állítom össze a programokat, hogy azok legyenek például család- vagy gyermekbarát jellegűek, inkább mindenkit szeretnénk megszólítani. Mindenesetre azt tudni kell, hogy a galériában olyan térbe lép be az ember, amelynek szakrális ereje van. Elégedettek természetesen sosem lehetünk, de tudom azt, hogy van például olyan orvos házaspár, amely akkor veszi ki a szabadságát, amikor Viszákon a pajtanapokat megrendezzük. Az a szándékom, hogy a művészetek különböző ágai találkozzanak egymással.

– *Milyen tervekről tud beszámolni a pajtaszínház jövőjét illetően?*

– A legfontosabb célunk a fiatalok bevonása, ezzel pedig a kultúra-visszatanulás, vagyis az összművészeti és kulturális örökségmegőrzés elindítása, amit együttműködési szándékával a Magyar Művészeti Akadémia hitelesít. Én is egy kultúra-visszatanuló vagyok, nekem már van egy históriám. Amit egyszer már elszájtítottam, azt át tudom adni a gyerekeimnek, egy következő generációnak. Mindazt, amit eddig sikerült létrehozni, a fiatalokkal szeretném tovább folytatni, és a fiataloknak tovább adni. Ennek a folyamatnak a része a már említett Csuporkert-építő munka is, amelyet most kezdtünk el, és ennek is az a lényege, hogy közösen, együtt hozunk létre valamit. Csak fontos ügyekkel érdemes foglalkozni, és azokkal is csak szenvedélyesen. Márpedig a kultúránk őrzése ilyen ügy, a mi közös ügyünk.

Szalai Laura

Művész Páholy rovatunk az MMA támogatásával készült

A ceglédi MÁV-vonal felemelt pályája a Kőbányai úton
A szerző archívumából

Képirás (61.)

Az újságírók emlékeztettek az itt történt súlyosabb balesetekre, s kifejtették, a halálsorompók eltűnése miatt megérte a beruházás, ám az új pályát nem sokáig használhatták, Budapest ostromakor a hidakat fölrobbantották, a töltést beépítették a védelembe, a zuglói szakaszt napokig nem tudták áttörni a szovjetek

Körvasútkeringő

Várospolitikusok és mérnökök ma is sokat beszélnek arról, milyen átjárhatatlan akadályt jelentenek az egyes vasútvonalak a budapesti közlekedésben. Elegendő csak a váci vonalra utalni, amelyet mindössze hét helyen lehet átlépni. Régen is hasonló problémával küzdöttek, ezért határozták el a harmincas évek végén a ceglédi vonal felemelését. A másik indok a címben említett halálsorompók megszüntetése volt, ez a probléma évtizedeken át foglalkoztatta a Fővárosi Közmunkák Tanácsának mérnöki osztályát és a főpolgármesteri kabinetet. A ceglédi vonal töltésre helyezése 8,2 millió pengőbe került: a költségekből hatmilliót a fővárosi pénzalap viselt, míg a fennmaradó részt a vasút biztosította. A szükséges kiegészítések és épületátadások csaknem egymillió pengőt vittek el, a többi a hidakra, a kubikosok fizetésére és a gépek használatára, üzemanyagára ment.

A munka 1940-ben kezdődött, s 1943-ra végeztek vele. Ekkor építették meg a Kőbányai úton álló hidat, a Kolozsvár utcai gyalogjárót, a Kerepesi és a Mogyoródi úton lévő átkelők ellenfalait, a Tábornok utcai gyalogaluljárót, emellett a Francia út átépítésére, a Kőbányai pályaudvar vágányhálózatának átalakítására, új felvételi épületre és váltóállító toronyra is futotta. A korabeli sajtó lelkesen üdvözölte a projektet, s számos cikkben számolt be a leendő állapotokról. Az újságírók emlékeztettek az itt történt súlyosabb balesetekre, s kifejtették, a halálsorompók eltűnése miatt bőven megérte a beruházás. Az új pályát sajnos nem sokáig használhatták: Budapest ostromakor a hidakat fölrobbantották, s a pálya is sok helyen megsé-

rült. A töltést beépítették a védelembe: a zuglói szakaszt több napig nem tudták áttörni a szovjet csapatok. A helyreállítás 1945 nyarán kezdődött: a hálózat többé-kevésbé akkor nyerte el ma is látható alakját.

A Kőbányai úttól persze odább is akadtak gondok. Még csak elméletben létezett az Árpád híd, ám a Fővárosi Közmunkák Tanácsa már ekkor tisztázni akarta, vajon miféle tervei vannak az államnak és a MÁV-nak a Lipótvárosi pályaudvarral. Ez ugyanis pontosan a tervezett átkelő útjában feküdt, így azt vagy elbontani, vagy áthelyezni kellett volna. A végső szót ez ügyben a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter mondta ki, aki elfogadta az FKT álláspontját. Eszerint a pesti oldal rendezési terve a Lipótvárosi pályaudvar nem azonnali, de hosszú távú eltávolításával számolt. Mivel el akarták kerülni a felesleges torlódásokat, ezért nem szintbeli, hanem vasúti aluljárós kereszteződést terveztek hídfelhajtoként. Ennek szélességét ötvenhat méteresre vették. Honvédelmi érdekek alapján meghatározták azt is, hogy az ide befutó vonalat egy töltésen felviszik a híd szintjére. Érdekességként érdemes utalni rá: ez a földhányás ma is látható, akárcsak az az aluljáró, amelyen egykoron a szerelvények gördültek be a pályaudvarra. Az előbbi Budára tartva jobb kézre, a panelházak előtt, az utóbbi pedig balra, a nemrég átadott lakótelepre vezető út nyomvonalán áll. A rendező sárgára mázolt felvételi épületét szerencsére nem bontották le, így ma is megtekinthető. Kissé idegenül hat a kockaházak környezetben, de ha arra járunk, mindenképp nézzük meg ezt az üde színfoltot jelentő létesítményt.

Az FKT mérnökei egy kétszáz méter átmérőjű kört álmodtak a Váci és a Róbert Károly körutak kereszteződésébe. Azt is tervezték, hogy a távolabb lévő Nagy Lajos király útját átviszik a vasúton, s az ottani forgalmat nem a mai rendőrpalota helyére, hanem Újpest felé terelik el. Átkötés természetesen készült, de ezt szándékosan szűkre vették, mert úgy gondolták, Zuglóból a mai Hungária körúton lesz legcélszerűbb elérni a hidat. Papíron nagyjából a mai buszpályaudvar környékére futottak be a gyorsforgalmi utak – hogy ezekből mennyi valósult meg, bárki megnézheti.

Egy fél mondat erejéig érdemes visszanyarodni a Nagy Lajos király útjához. Ez ma egy kilencven fokos kanyarban ér véget az M3-as autópálya fölött. A forduló anakronisztikusan hathat annak, aki nem tudja, hogy az út eredetileg itt nyílegyenesen ment volna tovább, át a vasúton a Szegeci út irányába. Igaz, 1940-ben még nem sejtették, hogy autót lesz itt a jövőben, ám annyi eszük a régi mérnököknek is volt, hogy belássák, Zugló Újpestre és Rákospalotára irányuló forgalmát nem a Hungária körgyűrűn keresztül kell elvezetni. Ezért terveztek (nem szintbeli!) kereszteződést a vasút fölé. Az ötletet a szocializmusban is értékelték, ám a kivitelezés félbemaradt. Így állhatott elő a 21. század elején az a példátlanul ostoba helyzet, hogy a Hungária körúttól kifelé alig fél tucat helyen van átjárás – abból is három sorompós. Tegyük hozzá mindehhez, e lehetetlen helyzet feloldását már 1941-ben megalkották...

Lázin Miklós András

0 7 2 2